

Državne potpore u turizmu Republike Hrvatske

Anđelić, Tanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:217008>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij

TANJA ANĐELIĆ

Državne potpore u turizmu Republike Hrvatske
State aids in tourism of the Republic of Croatia

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij
Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu
Menadžment u hotelijerstvu

Državne potpore u turizmu Republike Hrvatske
State aids in the tourism of the Republic of Croatia

Završni rad

Naziv kolegija: Javne financije

Student: Tanja Andelić

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Sabina Hodžić

Matični broj: 24876PO19

Opatija, srpanj, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Tanja Anđelić

(ime i prezime studenta)

24876PO19

(matični broj studenta)

DRŽAVNE POTPORE U TURIZMU REPUBLIKE HRVATSKE

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima Creative Commons licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 15.07.2024.

Tanja Anđelić
Potpis studenta

Sažetak

Državne potpore značajno doprinose razvoju turizma kroz poticanje ulaganja, unaprjeđenje infrastrukture i povećanje konkurentnosti. Kroz rad se analizira uloga državnih potpora u razvoju hrvatskog turizma, posebno u razdoblju od 2019. do 2022. godine, prikazujući kako potpore utječu na sektor. Razvoj turizma u Republici Hrvatskoj prolazi kroz šest faza, počevši od kraja 19. stoljeća kada je zdravstveni turizam bio u porastu, do modernih strategija koje obuhvaćaju sva područja turizma. Državne potpore u turizmu regulirane su Zakonom o državnim potporama, a njihova dodjela mora biti pažljivo upravljana kako bi se izbjegla narušavanja tržišnog natjecanja. U razdoblju od 2019. do 2022. godine, potpore za turizam su se značajno smanjile. Godine 2019. iznosile su 8,9 milijuna kuna, što je bilo znatno smanjenje u odnosu na prethodne godine. Godine 2020. potpore su se dodatno smanjile na 6,8 milijuna kuna, a ovaj trend se nastavio i 2021. i 2022. godine, kada su potpore iznosile 5,5 milijuna kuna. Unatoč ovom padu, dodatne potpore male vrijednosti su iznosile 33,8 milijuna kuna 2022. godine, što ukazuje na stalnu podršku sektoru. Državne potpore su ključne za održavanje i razvoj turizma u Republici Hrvatskoj, unatoč smanjenju ukupnih iznosa. Poticanje ulaganja kroz različite programe, osigurava kontinuitet razvoja turističke ponude i povećava konkurentnost destinacije. Stoga je važno nastaviti s pažljivim upravljanjem i distribucijom potpora kako bi se osigurao njihov pozitivan učinak na gospodarstvo i društvo.

Ključne riječi: državne potpore; infrastruktura; konkurentnost; turizam

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Turizam u Republici Hrvatskoj	2
1.1. Obilježja turizma u Republici Hrvatskoj	2
1.2. Trend kretanja turizma	4
1.3. Budući razvoj turizma Republike Hrvatske	11
1.3.1. Strateški ciljevi za razvoj turizma Republike Hrvatske do 2030. godine	14
2. Državne potpore – pojam i obilježja	17
2.1. Pojam državnih potpora.....	17
2.2. Obilježja državnih potpora	18
2.3. Vrste državnih potpora	19
3. Državne potpore za ulaganja u turizmu na području Republike Hrvatske	21
3.1. Ciljevi, davatelji i korisnici državnih potpora u Republici Hrvatskoj	21
3.2. Vrste potpora	23
3.3. Analiza državnih potpora za turizam u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2019. – 2022. godine	24
3.4. Program potpora i učinak na gospodarstvo	26
3.4.1. Primjer državne potpore za ulaganja u turizmu na području Republike Hrvatske	28
Zaključak	32
Bibliografija	33
Popis ilustracija	36

Uvod

Turizam predstavlja jedan od ključnih sektora u Republici Hrvatskoj čija je važnost sve više prepoznata kako u domaćem, tako i u međunarodnom kontekstu. Obzirom da je Republika Hrvatska mediteranska zemlja s bogatom kulturnom baštinom, prekrasnom obalom te raznolikim prirodnim ljepotama, privlači veliki broj posjetitelja svake godine. Razumijevanje uloge turizma u gospodarskom i društvenom razvoju ključno je za daljnji napredak. Državne potpore imaju značajan utjecaj na poticanje investicija u turizmu, pružajući potrebnu podršku za razvoj infrastrukture, unaprjeđenje turističke ponude te povećanje konkurentnosti destinacije.

Predmet istraživanja ovog rada je analiza državnih potpora u razvoju turizma u Republici Hrvatskoj. Kroz ovaj rad istražiti će se i prikazati kompleksna dinamika turizma u Republici Hrvatskoj, analizirajući ulogu državnih potpora u tom kontekstu. Cilj rada je pružiti uvid u sustav državnih potpora u turizmu Republike Hrvatske, istaknuti njihovu važnost u poticanju ulaganja i razvoja turizma, te analizirati konkretne primjere ulaganja potaknutih državnim potporama u posljednjih pet godina. Svrha ovog rada je analizirati ulogu državnih potpora u poticanju ulaganja u turizmu Republike Hrvatske. U procesu izrade završnog rada korištene su različite znanstvene i istraživačke metode od kojih se ističu metoda analize, sinteze, indukcije, dedukcije, klasifikacije, generalizacije te komparativna metoda.

Rad se sastoji od tri glavna poglavlja. Pored uvoda, prvo poglavlje rada opisuje trenutno stanje turizma u Republici Hrvatskoj, uključujući ključne turističke destinacije, trendove posjećenosti, ekonomske i društvene učinke turizma te perspektive razvoja. U drugom poglavlju rada obrađuju se državne potpore s teorijskog aspekta, dok u trećem poglavlju rada analiziraju se državne potpore za ulaganju u turizmu na području Republike Hrvatske. Rad završava zaključnim razmatranjima.

1. Turizam u Republici Hrvatskoj

Turizam predstavlja ključni element rasta i razvoja ekonomije, posebno kada su zadovoljeni prirodno-geografski uvjeti. U Republici Hrvatskoj, razvoj turizma prolazi kroz šest faza. Počeci turizma označavaju prvu fazu, dok druga faza obuhvaća razdoblje kraja 19. stoljeća, okarakterizirano je razvojem jedrenja u srednjoj Dalmaciji te rastom zanimanja za novim društvenim pojavama poput zdravstvenog turizma. Treća faza, do početka 20. stoljeća, obilježena je razvojem zdravstvenog turizma i pojave zdravstveno-turističkih centara. Četvrta faza, između dva svjetska rata, obilježena je porastom turističkog prometa i rastom svijesti o potrebama smještajnih kapaciteta. Razdoblje pete faze karakteriziraju oscilacije u turizmu uzrokovane ratnim događanjima tijekom Drugog svjetskog rata. Nakon rata, turizmu se pridaje veća važnost. Šesta i posljednja faza razvoja turizma obuhvaća razdoblje do kraja 20. stoljeća te rekonstrukciju turističkog sustava i ublažavanje privatizacije, što je uslijedilo prelaskom s planskog na tržišno gospodarstvo.¹

Danas, uz povijesne procese koji su ključni za razvoj turizma u Republici Hrvatskoj, glavnu ulogu ima strategija koja obuhvaća sva područja turizma. Ona se bavi turističkom ponudom, potražnjom, posrednicima i radnom aktivnošću u turizmu. Kroz smjernice, strategija nastoji unaprijediti svaki segment turizma, od promocije Republike Hrvatske potencijalnim posjetiteljima do njihovog konačnog dolaska u zemlju. Sadrži smjernice za usmjeravanje marketinških aktivnosti kako bi se osigurala zadovoljavajuća povratna informacija od posjetitelja.²

1.1. Obilježja turizma u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska, smještena u srcu Europe, obiluje ne samo važnim cestovnim i željezničkim linijama, već i bogatom kulturno-povijesnom baštinom koja je čini izuzetno privlačnom. Svoje mjesto među prirodnim atrakcijama zauzima more, razvedena obala te brojni otoci. Iznimno je važno napomenuti da Republika Hrvatska, uz svoju relativno malu površinu, obiluje velikim brojem zaštićenih prirodnih područja koja su turistički atraktivna.

Razvoj turizma u Republici Hrvatskoj započeo je još u 19. stoljeću kada je austro-ugarska elita prepoznala blagodati jadranskog mora i sunca. Osim prekrasne obale Jadranskog mora i

¹ Pirjevec, *Turizam - jučer, danas*, 11.

² Bartoluci i Čavlek, *Turizam - ekonomske osnove i organizacijski sustav*, 9-13.

obilja sunčanih dana, važan je i povijesni kontekst područja, obilježen snažnim utjecajem Rimskog carstva, što se ogleda u bogatstvu kulturnih dobara iz različitih povijesnih razdoblja, mnoga od kojih su danas dio UNESCO-ve svjetske baštine. Naravno, ne smiju se zaboraviti ni prirodne ljepote Republike Hrvatske, poput nacionalnih parkova i parkova prirode, koji privlače kako domaće tako i strane posjetitelje.³

Iako je ljetni turizam dominantan u hrvatskom turizmu, posljednjih godina bilježi se porast interesa za kontinentalni dio Republike Hrvatske. Brojni turisti sve više cijene boravak u planinskim kućicama ili na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, pružajući im ugodan odmor izvan gužve sa obale, bez brige o pronalasku mjesta na plaži. Rast takvog oblika turizma ohrabruje, jer omogućuje produženje turističke sezone na druge mjesece u godini te poticanje turističke aktivnosti u područjima poput Slavonije, koja su inače manje posjećena.

Turističke regije Republike Hrvatske dijele se na pet područja:⁴ sjeverno hrvatsko primorje, južno hrvatsko primorje, gorska regija, peripanonska regija i panonska regija. Svaka od tih regija ima svoje jedinstvene značajke te se ističe svojom raznolikošću, što je čini posebnom u usporedbi s drugim konkurentskim zemljama. Važno je istaknuti i prednost hrvatske cestovne povezanosti koja nadmašuje konkurentske zemlje, dodatno doprinoseći privlačnosti destinacije. Razvoj turizma u određenoj destinaciji zahtijeva temeljito istraživanje i razmatranje različitih pretpostavki, kako pozitivnih tako i negativnih učinaka.

1. **Prostor i turistički resursi:** Prostor je ključni resurs u turizmu, a turistički resursi predstavljaju atraktivne značajke destinacije koje privlače turiste. Prirodne i antropogene značajke, poput prirodnih ljepota, kulturne baštine i arhitekture, igraju važnu ulogu u privlačenju posjetitelja. Važno je očuvati te resurse i racionalno ih koristiti kako bi se osigurao održivi turizam.
2. **Primarna i sekundarna turistička ponuda:** Primarna turistička ponuda obuhvaća prirodne i kulturne resurse, dok sekundarna turistička ponuda uključuje ugostiteljske usluge poput smještaja, prehrane, zabavnih sadržaja i ostalih aktivnosti. Važno je uskladiti razinu kvalitete između primarne i sekundarne ponude kako bi se osigurao kvalitetan boravak turista.
3. **Uloga ugostiteljstva:** Ugostiteljstvo igra ključnu ulogu u razvoju turizma pružajući turistima usluge smještaja, prehrane i zabave. Kvalitetni smještajni kapaciteti i

³ Bartoluci i Čavlek, op.cit., 9-13.

⁴ Galičić i Laškarin, *Principi i praksa turizma i hotelijerstva*, 24.

raznovrsna ponuda restorana, barova, wellness centara i ostalih objekata doprinose privlačnosti destinacije i poboljšavaju iskustvo posjetitelja.

4. **Ekonomski i neekonomski učinci:** Razvoj turizma može imati značajan ekonomski utjecaj na destinaciju kroz stvaranje novih radnih mjesta, povećanje prihoda od turizma i općenito poticanje gospodarskog rasta. Međutim, važno je uzeti u obzir i neekonomske učinke poput utjecaja na okoliš, sociokulturne promjene i očuvanje lokalne autentičnosti.
5. **Sudionici u razvoju turizma:** Različiti dionici, uključujući lokalnu zajednicu, vlasti, turističke organizacije, privatni sektor i civilno društvo, igraju važnu ulogu u planiranju i provedbi razvojnih strategija turizma. Važno je uskladiti njihove interese i stavove kako bi se postigao održivi razvoj turizma⁵.

Uzimajući u obzir ove aspekte i provodeći sveobuhvatno istraživanje, destinacija može razviti strategiju turizma koja će maksimizirati koristi, minimizirati negativne učinke i osigurati održivost turističke industrije.

Iako je diverzifikacija gospodarstva nacionalni prioritet, očekuje se da će turizam ostati ključni pokretač gospodarskog razvoja, poticati ulaganja i poticati rast, osobito za mala i srednja poduzeća. Nadalje, doprinos turizma nadilazi bruto domaći proizvod (BDP), s izravnim i neizravnim učinkom od 19,5% na gospodarstvo, s očiglednim razlikama među regijama. Jadranska Hrvatska ostaje žarište hrvatskog turizma, s minimalnim promjenama u raspodjeli noćenja u proteklom desetljeću. Kontinentalni dio Hrvatske, međutim, značajno zaostaje u turističkom razvoju, unatoč neiskorištenom potencijalu.

1.2. Trend kretanja turizma

U nastojanju da se uskladi s turističkim standardima koji prevladavaju u europskim zemljama, Republika Hrvatska svojim bogatim turističkim potencijalom iskorištava pristupanjem Europskoj uniji (EU). Središnji dio njegove konkurentske prednosti su njegov prirodni sjaj, netaknuti okoliš, netaknuti krajolici i jamstvo sigurnosti. Ovi čimbenici obogaćuju hrvatsku turističku ponudu, čineći kamen temeljac budućeg turističkog rasta. Međutim, da bi zadržala

⁵ Pirjevec, *Ekonomska obilježja turizma*, 31.

svoj položaj u EU, Republika Hrvatska mora povećati konkurentnost svog turističkog sektora, što je cilj ostvariv korištenjem bespovratnih sredstava i fondova Europske unije.⁶

Republika Hrvatska, članica EU, ističe se kao istaknuto turističko odredište unutar unije. Utjecaj EU na razvoj hrvatskog turizma je dubok zbog njenog statusa najveće regionalne gospodarske zajednice. Suprotno tome, Republika Hrvatska, sa svojim bogatim turističkim nasljeđem, igra vitalnu ulogu u turističkom krajoliku EU-a. Turizam, kao višestruki gospodarski sustav koji se sastoji od različitih komplementarnih djelatnosti, ima neizmjerljivo značenje za hrvatsko nacionalno gospodarstvo. Statistika pokazuje da se Republika Hrvatska oslanja na turizam više od bilo koje druge članice EU, koji čini 17 % ukupnog BDP-a, što je oštra suprotnost prosjeku EU od 2,3 %.⁷ Ulaskom u EU, Republika Hrvatska je dobila pristup resursima i bespovratnim sredstvima koja su mogla ojačati njezin turistički sektor, čime bi se omogućio daljnji rast turističkih dolazaka i povećanje konkurentnosti.

Ulazak zemlje u EU označio je ključni trenutak za hrvatski turizam, posebice ako se uzme u obzir da više od tri četvrtine stranih posjetitelja odabire Republiku Hrvatsku kao svoju destinaciju. Dugogodišnja turistička tradicija Republike Hrvatske pozicionirala ju je kao vodeću žarišnu točku Mediterana, s različitim ponudama u regijama poput Istre, Kvarnera, Dalmacije, Dubrovnika, Zagreba i kontinentalne Republike Hrvatske. Osim prirodnih dobara i kulturne baštine, hrvatska predanost turističkoj sigurnosti naglašava njezinu privlačnost. Slovi za najsigurniju mediteransku zemlju, što značajno pridonosi njezinoj atraktivnosti za posjetitelje. Integracija Republike Hrvatske u EU pružila je mogućnosti za daljnji rast i unapređenje njezine turističke industrije. Koristeći svoje konkurentske prednosti i dajući prednost sigurnosti, Republika Hrvatska nastavlja učvršćivati svoju poziciju vrhunske turističke destinacije u mediteranskoj regiji.

U kontekstu turizma Republike Hrvatske, državne potpore mogu se odnositi na financijsku podršku ili olakšice koje vlada pruža turističkom sektoru kako bi ga ojačala, potaknula razvoj turističke infrastrukture, promovirala destinacije ili povećala konkurentnost na međunarodnom tržištu. Ove potpore mogu uključivati subvencije za izgradnju hotela, potpore za promociju turističkih destinacija, porezne olakšice za turističke tvrtke ili udruženja, te druge oblike financijske podrške koja imaju za cilj poticanje rasta i razvoja turizma u zemlji. Turizam igra ključnu ulogu u poticanju osjećaja europskog građanstva olakšavajući interakcije i razmjene

⁶ Mičetić Fabić, Uloga lokalne samouprave u planiranju i promicanju održivog razvoja turističke destinacije, 24.

⁷ Ministarstvo turizma i sporta, Provedbeni program Ministarstva turizma i sporta za razdoblje 2021. -2024., 18, https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/10/PROVEDBENI-PROGRAM-HAMAG-BICRO_finalno_14_10_2021.docx.pdf

među građanima, nadilazeći jezične, kulturne i tradicionalne razlike. Ministri turizma EU-a podržavaju Madridsku deklaraciju, koja iznosi preporuke za jedinstvenu europsku turističku politiku, naglašavajući imperativ povećanja održive konkurentnosti i priznajući doprinos EU-a sektoru turizma.⁸

Nakon ulaska Republike Hrvatske u EU, pristup fondovima EU postaje vitalan izvor financiranja usmjeren na unapređenje turističkog krajolika. Europska komisija dodijelila je sedam milijardi eura hrvatskom turističkom sektoru u okviru strategije 2014.-2020., s ciljem osnaživanja svih aspekata održivog turizma i produljenja turističke sezone. Sredstva EU-a, posebice iz Europskog fonda za regionalni razvoj, podupiru različite aktivnosti povezane s turizmom, uključujući istraživanje, tehnološke inovacije, razvoj ICT proizvoda i poticanje inovativnih turističkih usluga, osobito u nerazvijenim regijama. Dodatno, financiranje je usmjereno na razvoj proizvoda i usluga visoke vrijednosti u tržišnim nišama kao što su zdravstveni, kulturni i gastronomski turizam, čime se iskorištavaju lokalni resursi. Diverzifikacija regionalnih turističkih proizvoda i produljenje turističke sezone, posebice u sektorima poput nautičkog turizma i krstarenja, također su prioritet. Ova sredstva kataliziraju snažan rast unutar turističkog sektora, a potom donose korist širem gospodarstvu stvaranjem prilika za zapošljavanje i povećanjem konkurentnosti.⁹ Kako bi se maksimalno iskoristio potencijal EU financiranja turizma, neophodno je razviti kvalitetne projekte koji pridonose gospodarskom poboljšanju i rastu. Takve inicijative ne samo da pokreću razinu zaposlenosti, već i podižu konkurentnost turističkog sektora. U konačnici, ulaganja u turizam obuhvaćaju očuvanje i unapređenje prirodnih i kulturnih resursa, korištenje materijalne, financijske i intelektualne imovine za postizanje pozitivnih rezultata za budućnost.

Klasifikacija turizma u okviru Nacionalne klasifikacije djelatnosti ne označava ga kao posebnu kategoriju, već obuhvaća niz različitih djelatnosti. Ova kompleksnost otežava procjenu značaja turizma za ukupno gospodarstvo. Unatoč tome, hrvatski bruto domaći proizvod pokazuje dosljedan porast udjela koji se pripisuje turizmu, naglašavajući visoku ovisnost zemlje o turističkim trendovima. U 2019. godini izravan doprinos turizma hrvatskom BDP-u iznosio je 11,8 %. Usporedna analiza s drugim europskim zemljama, temeljena na podacima Svjetskog vijeća za putovanja i turizam (WTTC), otkriva da Hrvatska ima najveći udio turizma u BDP-u od 25 % među 28 ispitanih europskih zemalja. To naglašava ključnu ulogu turizma u gospodarskom krajoliku Hrvatske. Ukupni prihodi od turizma u Republici Hrvatskoj također

⁸ Kušen, "A system of tourism attractions", 19.

⁹ Ibidem., 21.

su pokazali značajan rast sa 7,115 milijuna eura u 2009. na 10,539 milijuna eura u 2019., signalizirajući njegovu sve veću važnost tijekom desetljeća.¹⁰

Hrvatska je u 2019. ostvarila 19,5 milijuna dolazaka, što je rezultiralo 91,2 milijuna noćenja. Strani turisti dominiraju turističkim krajolikom, čineći većinu dolazaka i noćenja. Iako domaći turizam predstavlja manji udio, on je i dalje značajan, s oko 1,8 milijuna hrvatskih građana koji su putovali u zemlji ili inozemstvu u 2019. godini.

Njemačka, Slovenija, Austrija, Italija i Poljska pojavile su se kao glavna hrvatska turistička tržišta u 2019. Turisti visoko cijene gostoprimstvo i otvorenost lokalnog stanovništva, što pridonosi privlačnosti Hrvatske kao destinacije. Ovakav osjećaj uzvraća većina lokalnog stanovništva, koje interakciju s turistima iz raznih zemalja vidi kao obogaćivanje iskustva, poticanje tolerancije i gostoljubivosti.¹¹

Nakon integracije Republike Hrvatske u EU, uočavaju se značajne fluktuacije u turističkim rezultatima. Ovaj ključni događaj značajno je utjecao na hrvatski turizam, istaknuvši njegove težnje za usklađivanjem s turističkim standardima koji prevladavaju u ostalim članicama EU. Republika Hrvatska, koja se može pohvaliti golemim turističkim potencijalom, nastoji premostiti jaz s turističkim aktivnostima diljem EU-a. Turisti iz Njemačke, Italije, Slovenije, Austrije i Češke, koji čine pet najvećih emitivnih tržišta za hrvatski turizam, igraju ključnu ulogu u oblikovanju hrvatskog turističkog krajolika.¹²

Sveobuhvatna analiza usmjerena na države članice EU-a s najvećim priljevom turista – Njemačka, Italija, Slovenija, Austrija i Češka – otkriva različite trendove. Njemački turisti dominiraju dolascima, u rasponu deset do nešto više od 15 tisuća dolazaka, slijede Slovenija i Italija, dok su češki turisti na sa najmanje dolazaka na petom mjestu (Tablica 1).

Tablica 1. Prikaz dolazaka stranih turista u Republiku Hrvatsku u periodu 2008. – 2015.

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Njemačka	10.983	11.451	11.476	12.487	13.947	14.436	14.749	15.770
Italija	5.069	5.135	4.732	4.995	4.535	4.397	4.466	4.800
Slovenija	5.802	6.635	5.885	6.389	6.239	6.159	6.236	6.678
Austrija	4.165	4.515	4.420	4.836	5.104	5.208	5.404	5.902
Češka	4.122	4.020	4.170	4.389	4.519	4.539	4.600	4.812

¹⁰ Poslovno savjetovanje Pbiro, Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. – Turizam

¹¹ Galeković, Hrvatska kao turistička destinacija, 17.

¹² Samardžić, Analiza turističkih pokazatelja Republike Hrvatske i mogućnosti jačanja konkurentnosti Hrvatskog turizma, 31.

Izvor: Marić, Samardžić, i Protrka, "Analiza turističkih pokazatelja i sigurnost u turizmu Republike Hrvatske te mogućnosti jačanja konkurentnosti hrvatskog turizma nakon ulaska u Europsku uniju", 305.

Prema podacima podacima Državnog zavoda za statistiku, turistički pokazatelji su nakon svjetske financijske krize doživjeli oporavak, obilježen uzlaznim trendom dolazaka turista iz navedenih zemalja. Naime, ljetni mjeseci bilježe najveći priljev turista, a srpanj i kolovoz čine preko 50 % dolazaka. Brz oporavak europskog gospodarstva nakon krize značajno je ojačao hrvatski turizam, fenomen koji je naglašen nepovoljnim političkim i gospodarskim uvjetima u konkurentskim destinacijama poput Grčke. Dodatno, politička nestabilnost na Bliskom istoku i u sjevernoj Africi skrenula je interes prema sigurnijim alternativama poput Hrvatske.

Kao nova članica EU-a, Republika Hrvatska je stekla priznanje kao vrhunska europska destinacija, što se ogleda u fluktuirajućim ukupnim noćenjima turista iz pet gore navedenih zemalja EU-a. Republika Hrvatska bilježi snažnu turističku aktivnost, posebice s ključnih tržišta poput Njemačke, Italije, Slovenije, Austrije i Češke, a zatim Poljske, Nizozemske, Slovačke, Velike Britanije i Mađarske. Ove zemlje značajno pridonose hrvatskim noćenjima, a ponovno prednjači Njemačka, koja se može pohvaliti najvećim brojem noćenja u odnosu na ostale zemlje.¹³ Međunarodni turizam je dinamičan sektor koji obuhvaća različite oblike putovanja, uključujući dolazne i odlazne turiste. U skladu s definicijom Svjetske turističke organizacije, dolazni turizam obuhvaća aktivnosti nerezidenata unutar zemlje, dok odlazni turizam uključuje aktivnosti rezidenata izvan granica svoje zemlje. U proteklim godinama, Republika Hrvatska bilježi kontinuirani rast u turističkoj potražnji koji se očituje brojem dolazaka stranih turista u posljednjih godina (Tablica 2), s predviđanjima da će se ovaj trend nastaviti i u budućnosti. No, nije samo broj turista koji raste, već se mijenjaju i sami turisti, njihove preferencije i način odabira odmora. Suvremeni turisti traže sve više autentična iskustva, informacije od drugih putnika putem interneta te su osjetljivi na cijene i vrijednost za novac.¹⁴

¹³ Rogić, "Kako dobiti sredstva EU fondova u turizmu?", 22.

¹⁴ Čović, Kvantitativna analiza konkurentnosti hrvatskog turizma u kontekstu članstva u Europskoj uniji, 145-151.

Tablica 2. Prikaz ukupnih dolazaka i noćenja stranih turista u Republici Hrvatskoj

	2021.	2022.	2023.
Ukupno/dolasci turista	12.775.794	17.774.958	19.492.931
Ukupno / noćenje	70.201.959	90.040.177	92.376.832

Izvor: Državni zavod za statistiku, Turistički ljetopis Republike Hrvatske 2023., <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=turisti>

Unatoč rekordnim rezultatima u turizmu, Republike Hrvatska i dalje osjeća utjecaj vanjskih faktora poput vremenskih uvjeta i sigurnosnih pitanja. Stoga je važno jačati i razvijati ostale gospodarske grane kako bi se smanjila ovisnost o sezonskom turizmu. Iako turizam značajno doprinosi uravnoteženju platne bilance i stabilizaciji gospodarstva, nedostatak diverzifikacije može izazvati negativne posljedice u slučaju vanjskih šokova. Prikaz noćenja i dolazaka prema mjesecima u Republici Hrvatskoj ukazuje na povećan priljev turista u ljetnim mjesecima, odnosno od svibnja do listopada sa fokusom na srpanj i kolovoz kao najveći priljev turista u Republiku Hrvatsku (Tablica 3).

Tablica 3. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista – mjesečno

	2021.	2022.	2023.
	Ukupno	Ukupno	Ukupno
SIJEČANJ			
Dolasci	87.634	172.868	228.812
VELJAČA			
Dolasci	104.074	225.511	272.499
OŽUJAK			
Dolasci	132.625	314.954	424.383
TRAVANJ			
Dolasci	219.621	832.685	1.090.829
SVIBANJ			
Dolasci	407.230	1.231.194	1.624.219
LIPANJ			
Dolasci	1.370.500	2.658.688	2.733.256
SRPANJ			
Dolasci	3.532.751	4.341.204	4.508.575

	2021.	2022.	2023.
	Ukupno	Ukupno	Ukupno
KOLOVOZ			
Dolasci	4.067.300	4.378.820	4.435.764
RUJAN			
Dolasci	1.760.678	2.073.422	2.391.616
LISTOPAD			
Dolasci	636.814	891.951	1.024.816
STUDENI			
Dolasci	220.572	324.185	368.797
PROSINAC			
Dolasci	235.995	329.076	389.104

Izvor: Državni zavod za statistiku, Turistički ljetopis Republike Hrvatske 2023., <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=turisti>

Prikazani podaci ukazuju na sezonsku prirodu turizma u Republici Hrvatskoj, što rezultira povećanom potražnjom za radnom snagom i radnim mjestima u turizmu tijekom glavne turističke sezone. Potrebno je ulagati u razvoj ostalih sektora kako bi se osigurala stabilnost i održivost gospodarskog rasta u Republici Hrvatskoj.¹⁵

Kako bi održali ugled Republike Hrvatske kao sigurne turističke destinacije, i javni i privatni sektor moraju dati prioritet upravljanju sigurnošću. S obzirom na minimalne mogućnosti sprječavanja terorističkih napada, nužan je cjelovit sustav sigurnosti unutar državnih institucija. Velika ovisnost Republike Hrvatske o turizmu kao glavnom izvoru prihoda naglašava hitnost očuvanja njezine sigurnosti, za razliku od drugih razvijenih zemalja s raznolikim gospodarstvima. Sigurnosno planiranje u turizmu služi kao temeljni aspekt suvremene prakse upravljanja, s fokusom na krizni menadžment i preventivne mjere. Obuhvaća i poslovnu i organizacijsku razinu, osiguravajući pouzdanost infrastrukture i funkcionalnost usluge. Turisti sve više temelje svoje izbore odredišta na sigurnosnim informacijama, što zahtijeva prilagodbu novim sigurnosnim izazovima korištenjem naprednih tehnologija. Republika Hrvatska trenutačno održava zadovoljavajuću razinu sigurnosti, što je vidljivo iz povjerenja turista, što se odražava u snažnom turističkom učinku Republike Hrvatske posljednjih godina. Naglasak na "osobnoj sigurnosti" tijekom ljetnih praznika i godišnjih odmora naglašava predanost Republike Hrvatske da posjetiteljima osigura sigurno i ugodno iskustvo.¹⁶

¹⁵ Mičetić Fabić, op.cit., 11.

¹⁶ Čorak i Marušić, Turizam i sigurnost: stavovi turista o razini osobne sigurnosti u Hrvatskoj, 9.

1.3. Budući razvoj turizma Republike Hrvatske

Strategija održivog razvoja turizma do 2030. godine, ključni je strateški planski dokument hrvatskog turizma. Usklađen je s Nacionalnom strategijom razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine te uključuje temeljne dokumente i politike Europske unije i Hrvatske, uključujući Nacionalni plan oporavka i otpornosti.

Strategija je izrađena u suradnji s različitim dionicima hrvatskog turizma, uključujući predstavnike ministarstava, nadležnih institucija, lokalnih zajednica i građana. Brojni dionici pružili su uvid kroz tematske radionice, sastanke, intervjuje i ankete. Osim toga, šira javnost imala je priliku dati svoje povratne informacije kroz proces savjetovanja putem portala eSavjetovanje. Od pristiglih 80 komentara, njih 25 nije uvršteno u konačnu verziju Strategije. Prije finalizacije Strategije napravljena je analiza scenarija. Ovom analizom procijenjene su potencijalne alternativne budućnosti i njihov utjecaj na hrvatski turizam te je poslužila kao temelj za određivanje razvojnih smjerova, ciljeva i mehanizama provedbe. Identificirao je ključne izazove povezane s razvojem održivog turizma, procijenio njihov utjecaj na održivost i dao smjernice za razvoj održivog turizma. Važno je napomenuti da su u analizi korišteni podaci iz 2019. godine, posljednje godine prije pandemije. Strategija ocrtava viziju održivog razvoja turizma u Hrvatskoj, koja se bavi razvojnim potrebama, potencijalima i konkretnim prioritetnim područjima za postizanje strateških ciljeva. Ovi prioriteti definirani su u suradnji s ključnim dionicima, uz uvažavanje globalnih trendova. Na temelju Strategije održivog razvoja turizma do 2030. godine izradit će se Nacionalni plan održivog razvoja turizma do 2027. godine. Ovim će se planom kroz konkretne mjere operacionalizirati prioritetna područja, čime će se osigurati učinkovita provedba strateških ciljeva zacrtanih u Strategiji.¹⁷

Nakon provedene sveobuhvatne analize turističkog sektora u Republici Hrvatskoj identificirano je deset istaknutih izazova s kojima se hrvatski turizam trenutačno suočava. To uključuje vremenske i prostorne razlike, utjecaj na okoliš, vezu između turizma i klimatskih promjena, prilagodbu brzom tehnološkom napretku, dobrobit lokalne zajednice, nedostatak ljudskih resursa, pitanja kvalitete smještaja, nepovoljne poslovne uvjete, zakonodavnu neučinkovitost, otpornost na krize i razvoj ponašanja i potrebe turista. Kao odgovor na te izazove i s fokusom na prijelaz s neodrživih modela turizma na održive prakse s povećanom vrijednošću, određene su specifične razvojne potrebe i potencijali. Ovi nalazi doveli su do

¹⁷ *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*, čl. 20. st.20.

postavljanja strateških ciljeva usmjerenih na poticanje održivog turizma uz istovremeno poticanje gospodarskog i društvenog rasta u Republici Hrvatskoj. Ovi ciljevi također imaju za cilj poboljšati kvalitetu života i uvjete rada za stanovnike. Kako bi se osigurala jasnoća i učinkovitost u postizanju ovih ciljeva, pomno je razvijena matrica intervencije. U biti, ovaj pristup naglašava zajednički napor da se pozabave gorućim problemima unutar hrvatskog turizma i usmjere prema održivijem, inkluzivnijem i ekonomski korisnijem modelu turizma. Kroz ciljane strategije i intervencije, cilj je ne samo ublažiti trenutne izazove, već i otključati puni potencijal hrvatskog turističkog sektora za dobrobit njezinih ljudi i okoliša.¹⁸

Tablica 4. Intervencijska logika

Ključni izazovi	Razvojna potreba	Strateški cilj	Prioritetno područje
Vremenska i prostorna neujednačenost Kvaliteta života i dobrobit lokalnog stanovništva	Ublažiti sezonalnost turističkih aktivnosti	Cjelogodišnji regionalno uravnoteženiji turizam	Razvoj uravnoteženijeg i uključivog turizma
	Kreirati ponudu visoke dodane vrijednosti i ojačati lanac vrijednosti u turizmu i povezanim djelatnostima		Prostorno ravnomjernije raspoređen turistički promet
	Osigurati ravnomjerniji regionalni turistički razvoj		Razvoj posebnih oblika turizma i strukturirani razvoj proizvoda
	Unaprijediti domaću i međunarodnu prometnu povezanost		Unaprjeđenje domaće i međunarodne prometne povezanosti
	Unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva u turističkim destinacijama		Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
	Osigurati kvalitetna i održiva radna mjesta lokalnom stanovništvu u cjelokupnom lancu vrijednosti turizma		Stvaranje boljih uvjeta života i rada

¹⁸ Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, čl. 11, st. 2.

Nepovoljan utjecaj turizma na prostor, okoliš i prirodu Nepovoljan međudnos turizma i klimatskih promjena	Smanjiti opterećenja iz turizma na sastavnice prostora, okoliša i prirodu uz poticanje kružnog gospodarstva	Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu	Smanjenje opterećenja iz turizma na sastavnice okoliša i prirodu
	Smanjiti međusobni negativan utjecaj turizma i klimatskih promjena		Smanjenje negativnog utjecaja turizma na prostor Smanjenje utjecaja turizma na klimu
Nedostatni ljudski potencijali u brojnosti i kvaliteti Nedekvatna struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta Nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje Prilagodba ubrzanim tehnološkim promjenama u turizmu	Osigurati kvalitetne ljudske potencijale u turizmu	Konkurentan i inovativan turizam	Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
	Unaprijediti strukturu i kvalitetu smještajnih kapaciteta		Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta
	Osigurati poticajno poslovno i investicijsko okruženje		Osiguranje poticajnog poslovnog okruženja
	Osigurati inovativnu i digitalnu transformaciju turizma		Poticanje inovacija i digitalne transformacije turizma
Nedovoljno učinkovit zakonodavni i upravljački okvir Utjecaj kriza na turizam te promjene ponašanja i potreba turista	Unaprijediti model upravljanja razvoja održivog turizma	Otporan turizam	Unaprjeđenje zakonodavnog okvira
	Uključivati lokalne zajednice u procese donošenja odluka o razvoju održivog turizma		Unaprjeđenje sustava turističkih zajednica
	Razviti sustav prikupljanja podataka i planiranja		Unaprjeđenje sustava praćenja podataka
	Očuvati i unaprijediti poziciju Hrvatske kao sigurne turističke destinacije		Odgovor na promjene trendova i potreba Jačanje mehanizama za osiguravanje sigurnosti

Izvor: *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*, 18.

Tablica 4. identificira ključne izazove, razvojne potrebe, strateške ciljeve i prioritete područja za razvoj turizma u Republici Hrvatskoj. Ključni izazovi uključuju sezonalnost turizma, utjecaj na kvalitetu života lokalnog stanovništva, štetne učinke na okoliš i prirodu te

međusobni negativan utjecaj na klimatske promjene. Razvojne potrebe su usmjerene na smanjenje sezonalnosti, stvaranje visokokvalitetnih turističkih proizvoda, ravnomjerniji regionalni razvoj, poboljšanje prometne povezanosti, unapređenje kvalitete života lokalnog stanovništva te osiguranje održivih radnih mjesta. Strateški ciljevi obuhvaćaju ostvarenje cjelogodišnjeg i ravnomjernog turizma, turizma koji čuva okoliš, konkurentnog i inovativnog turizma te otpornog turizma. Prioritetna područja uključuju razvoj uravnoteženog turizma, ravnomjernu raspodjelu turističkog prometa, razvoj specifičnih oblika turizma, poboljšanje prometne povezanosti, promjenu percepcije Hrvatske kao cjelogodišnje destinacije, poboljšanje uvjeta života i rada te smanjenje negativnih utjecaja na okoliš i klimu, jačanje ljudskih potencijala, unaprjeđenje smještajnih kapaciteta, poticanje poslovnog okruženja, tehnološka inovacija i digitalna transformacija, poboljšanje zakonodavnog okvira, jačanje turističkih zajednica te sustav praćenja podataka i prilagodba promjenama u potrebama turista.

1.3.1. Strateški ciljevi za razvoj turizma Republike Hrvatske do 2030. godine

Strateški ciljevi i prioritetna područja navedeni u Strategiji održivog razvoja turizma do 2030. godine usklađeni su s krovnim planovima razvoja Republike Hrvatske, uključujući Nacionalnu strategiju razvoja do 2030. godine i Nacionalni plan oporavka i otpornosti. Ovi ciljevi ne samo da pridonose ciljevima održivog razvoja zacrtanim u UN-ovoj Agendi 2030, već također nastoje održati i prikazati bogatu prirodnu i kulturnu baštinu Republike Hrvatske.

Vizija artikulirana u strategiji naglašava važnost očuvanja jedinstvenog hrvatskog identiteta i baštine uz poticanje prakse održivog turizma. Cilj je njegovati turističku industriju koja je atraktivna za ulaganja, zapošljavanje i život tijekom cijele godine, čime se omogućuje uravnotežen gospodarski rast u cijeloj zemlji. Ključno za razvoj održivog turizma u Republici Hrvatskoj je poboljšanje kvalitete života i rada lokalnog stanovništva, kao i ukupni gospodarski i društveni napredak hrvatskog društva. Privlačnost Republike Hrvatske kao turističkog odredišta leži u njezinoj autentičnosti koju karakteriziraju toplina i gostoljubivost njezinih ljudi, raznolik krajolik i bogato kulturno blago. Kako bi se očuvala ova autentičnost i promicala održiva turistička praksa, imperativ je riješiti negativne trendove kao što su prekomjerno iskorištavanje resursa i sezonalnost. Prihvatanje paradigme održivog razvoja usklađene s najboljim svjetskim praksama ključno je za očuvanje hrvatske prirodne i kulturne baštine za buduće generacije.

Strategija naglašava valorizaciju kulturne baštine, autohtonih kuhinja i regionalnih identiteta, s ciljem razvoja modela održivog turizma koji uravnotežuje društvena, ekološka i gospodarska pitanja. Dajući prioritet kvaliteti, inovativnosti i autentičnosti, Republika Hrvatska nastoji posjetiteljima ponuditi nezaboravna iskustva uz jačanje turističkog vrijednosnog lanca i poticanje uključivog gospodarskog razvoja u svim regijama.¹⁹ Nadalje, strategija ima za cilj stvoriti kvalitetna radna mjesta u turizmu, poticati uvjete za poboljšana sredstva za život i poticati turističke aktivnosti koje su usmjerene na zajednicu. Diverzifikacijom i obogaćivanjem turističke ponude diljem Republike Hrvatske, cilj je unaprijediti dobrobit svih hrvatskih građana i osigurati održivi napredak za generacije koje dolaze.

Posljedice krize izazvane COVID-19 predstavljaju priliku za preoblikovanje turističkog upravljanja i poslovnih paradigmi u Republici Hrvatskoj. To podrazumijeva razvoj strategija za ublažavanje negativnih učinaka turizma tijekom vrhunca sezone i promicanje održivih turističkih aktivnosti izvan tradicionalno popularnih područja. Usvajanjem ovog pristupa oporavku, turistički sektor može poboljšati svoju održivost i maksimalizirati pozitivne društvene i ekonomske rezultate uz minimaliziranje štetnih učinaka.

U osiguravanju otpornosti hrvatskog turističkog sektora u razdoblju nakon krize poseban je naglasak stavljen na olakšavanje zelene tranzicije i promicanje održivosti u različitim aspektima i strateškim područjima. To uključuje povećanje održivosti odredišta, promicanje energetske učinkovitosti, prihvaćanje kružnog gospodarstva, dekarbonizaciju sektora i očuvanje povijesne i prirodne baštine. Strategije i akcijski planovi osmišljeni su za poticanje održivosti u destinacijama i unutar turističkog sektora. Za ove inicijative izdvojen je ukupni proračun od 930.000.000 kuna, a prihvatljivi prijavitelji su subjekti javnog sektora, poduzeća u državnom vlasništvu, pravne osobe u konzorciju, koncesionari, turističke zajednice i drugi subjekti koji upravljaju turističkom infrastrukturom.²⁰ Potiče se i partnerstvo s turističkim zajednicama, udrugama i pravnim osobama koje nemaju veze s turizmom. Sredstva su namijenjena za prilagodbu i unapređenje javne turističke infrastrukture za razvoj specijaliziranih oblika turizma. Ulaganja će biti usmjerena na manje razvijena područja turizma, s fokusom na poboljšanje infrastrukture za privlačenje turista, posebice u ruralnim područjima pogodnim za seoski, zeleni, zdravstveni i sportsko-rekreacijski turizam.

Nadalje, ulaganja će podržati zelenu i digitalnu tranziciju promicanjem energetske učinkovitosti, korištenjem obnovljivih izvora energije i održivim upravljanjem područjima

¹⁹ Keča, Turistička politika Europske unije, 18.

²⁰ Ministarstvo turizma i sporta, Program dodjele državnih potpora za ulaganja u sektoru turizma, 2-4.

poput mreže Natura 2000. Projekti će uključivati razvoj biciklističke infrastrukture, zaštitu i promicanje prirodne baštine te povećanje mogućnosti ekoturizma. Ulaganja obuhvaćaju razne projekte javne turističke infrastrukture, uključujući centre za posjetitelje, interpretacijske centre, bazene, kongresne centre, tematske staze, sportsko-rekreacijske centre i druge sadržaje definirane od strane regulatornih tijela. Ovi projekti imaju za cilj podržati razvoj održivih turističkih proizvoda kao što su wellness turizam, ekoturizam i kongresni turizam²¹.

Ukratko, glavni strateški ciljevi razvoja turizma u Hrvatskoj do 2030. godine usmjereni su na očuvanje prirodne i kulturne baštine, poticanje održivog turizma te postizanje uravnoteženog gospodarskog rasta kroz cijelu godinu. Naglasak je na rješavanju sezonalnosti, prekomjernog iskorištavanja resursa te promicanju autentičnih i kvalitetnih turističkih iskustava. Partnerstvo s dionicima, ulaganje u održivu infrastrukturu i poticanje inovacija ključni su elementi u ostvarivanju ovih ciljeva. Kroz zajedničke napore, Republika Hrvatska će unaprijediti svoju turističku ponudu, stvarati kvalitetna radna mjesta te osigurati održivi razvoj turizma za sadašnje i buduće generacije.

²¹ Ministarstvo turizma i sporta, op.cit., 8-12.

2. Državne potpore – pojam i obilježja

U suvremenim ekonomijama, državne potpore predstavljaju ključni instrument intervencije države u poticanju razvoja određenih sektora ili poduzeća. Ova financijska ili materijalna podrška, koja može biti u obliku subvencija, poticaja ili povlastica, često je nužna za postizanje različitih ciljeva od javnog interesa. Međutim, važno je imati na umu da državne potpore dolaze s određenim uvjetima i pravilima te mogu narušiti tržišno natjecanje i favorizirati određene subjekte.

U Republici Hrvatskoj, ove potpore su strogo regulirane Zakonom o državnim potporama i drugim europskim propisima. S obzirom na raznolike mjere koje država koristi radi intervencije u gospodarstvo, državne potpore su samo jedan od ključnih alata kojima se nastoje ostvariti razni ciljevi, uz naglasak na održavanju ravnoteže na tržištu i osiguravanju blagostanja građana.

2.1. Pojam državnih potpora

Državne potpore su financijska ili materijalna podrška koju vlada ili državne institucije pružaju određenim sektorima ili poduzećima radi poticanja razvoja, poticanja konkurentnosti ili postizanja drugih ciljeva od javnog interesa.²² Ove potpore mogu biti u obliku subvencija, poticaja, povlastica ili drugih oblika pomoći. Važno je napomenuti da državne potpore obično dolaze s određenim uvjetima i pravilima koje primatelji moraju poštovati. Državne potpore predstavljaju stvarne ili potencijalne rashode ili smanjenje prihoda države koje dodjeljuju državni organi ili institucije, u obliku koji može narušiti tržišno natjecanje i favorizirati određene poduzetnike ili proizvode, što može utjecati na trgovinu između država članica Europske unije. U Republici Hrvatskoj, ove potpore su regulirane Zakonom o državnim potporama (Narodne novine br. 47/14, 69/17, 125/17) i ostalim europskim propisima²³.

Država koristi različite mjere kako bi intervenirala u gospodarstvo i pomogla poduzećima, pri čemu su državne potpore samo jedan od tri moguća oblika takve intervencije. To uključuje financijsku pomoć, regulaciju i izravne državne investicije u dobra i usluge. Ove mjere obično imaju za cilj pomoći određenim poduzetnicima ili sektorima u ostvarivanju ciljeva koji bi inače bili teže ostvarivi ili nedostupni. Unatoč koristima koje državne potpore mogu pružiti, važno je osigurati ravnotežu na tržištu i koristiti ih samo za otklanjanje tržišnih nedostataka koje privatni

²² Europska komisija, Obavijest Komisije o pojmu državne potpore, 9.

²³ Ministarstvo turizma i sporta, op.cit., 16.

sektor nije u mogućnosti samostalno riješiti. Glavni cilj državnih potpora je održavanje blagostanja građana i ravnoteže na tržištu. Stoga je važno da korisnici državnih potpora budu oni koji će ih najproduktivnije iskoristiti. Dodjela potpora poduzetnicima koji nisu konkurentni ili ne posluju u skladu s dobrim poslovnim običajima može dovesti do narušavanja ravnoteže na tržištu i smanjenja blagostanja građana, što nije u interesu ni jedne države. Kao posljedica nepravilne dodjele potpora, može doći do nepotrebnog opterećenja državnog proračuna. Stoga je važno pažljivo upravljati dodjelom državnih potpora kako bi se osigurala njihova učinkovita i pravedna distribucija.²⁴

2.2. Obilježja državnih potpora

Državne potpore su sredstva koja vlada ili druga državna tijela dodjeljuju poduzećima ili sektorima kako bi podržali određene ekonomske aktivnosti ili ciljeve. Državne potpore se obično dodjeljuju za promicanje ekonomskog razvoja, poticanje inovacija, podršku malim i srednjim poduzećima, zaštitu okoliša, regionalni razvoj ili socijalnu koheziju. Potpore mogu biti u različitim oblicima, uključujući direktne financijske subvencije, porezne olakšice, subvencionirane zajmove, jamstva za zajmove, kapitalne injekcije, povoljne cijene zemljišta ili infrastrukture, i druge pogodnosti.²⁵

Potpore često dolaze s određenim uvjetima koje primatelji moraju ispuniti, kao što su ostvarivanje određenih investicija, kreiranje novih radnih mjesta, postizanje određenih ekoloških standarda ili zadržavanje proizvodnje u određenim regijama. U mnogim zemljama, posebice unutar Europske unije, postoje strogi propisi i nadzor nad dodjelom državnih potpora kako bi se spriječila narušavanja tržišne konkurencije. Europska komisija, primjerice, ima ovlasti pregledavati i odobravati državne potpore unutar EU kako bi osigurala da one ne narušavaju slobodno tržište²⁶.

Državne potpore mogu značajno utjecati na konkurentnost poduzeća, omogućavajući im da premoste financijske prepreke, unaprijede tehnologiju, prošire poslovanje ili prežive tržišne šokove. Međutim, ako nisu pravilno upravljane, mogu dovesti do ovisnosti o državnoj pomoći, narušiti tržišnu konkurenciju ili rezultirati neefikasnim alokacijama resursa. Važno je da proces dodjele državnih potpora bude transparentan kako bi se osigurala pravednost i spriječile

²⁴ Bartoluci i Čavlek, Turizam - ekonomske osnove i organizacijski sustav, 6.

²⁵ Pijuk, Državne potpore, 6-8.

²⁶ Cerovac, *Državne potpore u Europskoj Uniji*, 285-312.

zloupotrebe. To uključuje jasna pravila, javno dostupne informacije o dodijeljenim potporama i mehanizme za praćenje i evaluaciju njihovih učinaka²⁷.

Općenito, državne potpore su važan alat ekonomske politike, ali zahtijevaju pažljivo upravljanje i nadzor kako bi se osiguralo da doprinose željenim ciljevima bez negativnih posljedica po tržišnu konkurenciju i ekonomsku efikasnost.

2.3. Vrste državnih potpora

Instrumenti državnih potpora, odnosno oblici potpora, mogu biti raznovrsni i često se dodjeljuju putem sljedećih mehanizama:²⁸

1. Subvencije: to uključuje izravno subvencioniranje, subvencioniranje kamata i oprost duga po osnovi zajma. Država može subvencionirati troškove ili kamate na zajmove kako bi potaknula određene gospodarske aktivnosti.
2. Porezna izuzeća i oprosti poreznog duga: to su porezne olakšice ili preuzimanje kredita od strane države. Poduzetnicima se može omogućiti smanjenje poreznih obveza ili oprost duga kako bi se potaknula ulaganja i rast gospodarstva.
3. Udjel u temeljnom/vlasničkom kapitalu: država može svoja potraživanja od poduzetnika pretvoriti u pravo na udio u vlasništvu. To može biti oblik sudjelovanja države u vlasničkoj strukturi određenih tvrtki ili projekata.
4. Financijski transferi/povoljni krediti: država može dodijeliti financijske transfere ili povoljne kredite poduzetnicima u poteškoćama koji bez intervencije države ne bi mogli dobiti isto. To može uključivati pružanje kredita poduzetnicima po nižim kamatnim stopama od tržišnih ili produženi rok otplate.
5. Državna jamstva: država može pružiti jamstva poduzetnicima od komercijalnih ili nekomercijalnih rizika. Važno je napomenuti da svako državno jamstvo nije nužno i državna potpora. Ako država izda jamstvo poduzetniku koji nije u financijskim poteškoćama, to se ne smatra instrumentom državne potpore.

Državne potpore predstavljaju ključni instrument ekonomske politike kojim vlade mogu intervenirati u gospodarstvo radi poticanja razvoja, povećanja konkurentnosti i ostvarivanja

²⁷ Pijuk, op.cit., 14.

²⁸ Mandura, Uloga i važnost turizma u gospodarstvu Republike Hrvatske, 4.

ciljeva od javnog interesa. Raznovrsni oblici potpora, uključujući subvencije, porezna izuzeća, udjele u vlasničkom kapitalu, financijske transfere i državna jamstva, omogućuju fleksibilnost i ciljanu podršku poduzetnicima i sektorima u potrebi. Iako državne potpore mogu pružiti značajne koristi, kao što su poticanje inovacija, stvaranje radnih mjesta i podrška regionalnom razvoju, one također nose rizike, uključujući narušavanje tržišne konkurencije i neefikasnu alokaciju resursa. Stoga je ključno da dodjela državnih potpora bude transparentna, pravedna i pažljivo upravljana kako bi se osigurala njihova učinkovitost i izbjegle negativne posljedice po tržište i državne financije. Pravilna regulacija i nadzor, kao i kontinuirana evaluacija učinaka potpora, ključni su za maksimiziranje njihovih koristi i osiguranje održivog ekonomskog razvoja.

3. Državne potpore za ulaganja u turizmu na području Republike Hrvatske

Državna potpora je oblik državne intervencije čiji je cilj potaknuti neku gospodarsku aktivnost, sektor ili tvrtku. Državne potpore predstavljaju značajnu alokaciju ili potencijalno smanjenje državnih sredstava, što utječe na državne rashode ili tokove prihoda. Obično ih isplaćuju državni subjekti u različitim oblicima i imaju potencijal narušiti tržišno natjecanje davanjem povlaštenog tretmana određenim poduzetnicima ili proizvođačima određene robe ili usluga. Ova distorzija može utjecati na dinamiku trgovine unutar država članica Europske unije.²⁹

3.1. Ciljevi, davatelji i korisnici državnih potpora u Republici Hrvatskoj

Davatelji državnih potpora u Republici Hrvatskoj, prema Zakonu o državnim potporama (Narodne novine br. 72/13), koji uključuju Republiku Hrvatsku putem ovlaštenih pravnih osoba, središnja tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne samouprave te svaka pravna osoba u vlasništvu države. Njihova uloga obuhvaća niz zadataka:³⁰

- Izrađuju prijedloge programa i pojedinačnih državnih potpora iz svog djelokruga
- Dodjeljuju državne potpore nakon odobrenja nadležnih tijela
- Nadziru provedbu korištenja dodijeljenih potpora
- Vode evidenciju dodijeljenih potpora
- Dostavljaju podatke o dodijeljenim potporama Agenciji
- Dostavljaju podatke o dodijeljenim potporama Ministarstvu financija
- Analiziraju učinkovitost dodijeljenih potpora i o tome izvještavaju Ministarstvo financija
- Provode povrat državnih potpora

²⁹ Bartoluci i Budimski, "Upravljanje poduzetničkim projektima u turizmu Republike Hrvatske", 2.

³⁰ *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*, 18.

Vlada Republike Hrvatske igra ključnu ulogu u oblikovanju državnih potpora, usklađujući ih s fiskalnom i monetarnom politikom. Smjernice se donose za trogodišnje razdoblje u suradnji s Ministarstvom financija. Od ulaska u EU, smjernice prate politiku državnih potpora EU. Prijedlozi državnih potpora najprije se pregledavaju u Ministarstvu financija, a zatim se šalju Agenciji za tržišno natjecanje na usklađenost s pravilima EU. Potrebne dorade obično se upućuju davatelju ili, ako je potrebno, prijedlog se podnosi Europskoj komisiji.³¹

Sve državne potpore moraju biti odobrene od strane Europske komisije, a Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja djeluje kao posrednik između davatelja i Komisije. Sustav kontrole državnih potpora u EU jedinstven je i samo je dostupan u okviru prava EU. Republika Hrvatska preuzela je obvezu prilagodbe pravila o državnim potporama pristupanjem EU. Korisnik državne potpore, prema Zakonu o državnim potporama (Narodne novine br. 72/13)³², je svaka pravna i fizička osoba koja, obavljajući gospodarsku djelatnost i sudjelujući u prometu roba i usluga, prima državnu potporu, bez obzira na njezin oblik i namjenu. Svi korisnici moraju imati registriran obrt ili poduzetničku djelatnost. Korisnici državnih potpora mogu biti subjekti koji obavljaju gospodarsku djelatnost bez obzira na njihov pravni status, što znači da čak i udruge, kada nude robu i usluge na tržištu, mogu se smatrati poduzetnicima.³³ Nakon isteka roka za prijavu za dobivanje državne potpore, administrativno tijelo sastavlja rang listu podnositelja zahtjeva na temelju kriterija koje donosi Odbor za praćenje. Zahtjevi se obrađuju redoslijedom pristizanja, a rang lista se sastavlja samo za potpune, pravovaljane i na vrijeme pristigle zahtjeve. Nakon toga, donosi se odluka o dodjeli sredstava ili odbijanju zahtjeva. Podnositelji imaju pravo na žalbu protiv donesene odluke, a u određenim situacijama sredstva se mogu i oduzeti ako se utvrdi da se ne koriste za svrhu za koju su dodijeljena.³⁴ Korisnici državnih potpora u turizmu obično obuhvaćaju:³⁵

1. Investitore: Fizičke ili pravne osobe koje planiraju ili već ulažu u turističke projekte kao što su izgradnja ili renovacija smještajnih kapaciteta, turističkih atrakcija, infrastrukture, ili drugih turističkih sadržaja.
2. Turističke subjekte: Ovo može uključivati hotelske lance, turističke agencije, restorane, turističke atrakcije i slično. Državne potpore mogu biti usmjerene na unapređenje njihove konkurentnosti, poboljšanje kvalitete usluga, diversifikaciju ponude i slično.

³¹ Galičić i Laškarin, op.cit., 16.

³² *Zakon o državnim potporama*, čl. 2, st.1.

³³ Kesner-Škreb, Pleše i Mikić, "Državne potpore poduzećima u Hrvatskoj 2001. godine", 287-330.

³⁴ *Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o državnim potporama*, čl. 3-5.

³⁵ Pijuk, op.cit., 9.

3. Lokalne samouprave: Gradovi, općine i regije mogu biti korisnici državnih potpora kako bi podržali razvoj turizma na svojim područjima. Ovo može uključivati poticaje za razvoj infrastrukture, promociju destinacija, podizanje kvalitete života lokalnog stanovništva te očuvanje kulturne i prirodne baštine.
4. Razvojne agencije: Agencije na državnoj ili regionalnoj razini mogu biti odgovorne za provedbu programa potpora, praćenje učinaka ulaganja te pružanje podrške investitorima i turističkim subjektima .

Osim toga, pojedini programi potpora mogu biti usmjereni i na specifične segmente turističke industrije kao što su održivi turizam, ruralni turizam, razvoj turizma na otocima, sportski turizam i sl. Cilj je podržati održivi razvoj turizma u Republici Hrvatskoj, unaprijediti kvalitetu turističke ponude te povećati ekonomsku korist koju turizam donosi.

3.2. Vrste potpora

Državne potpore za ulaganja u turizmu na području Republike Hrvatske imaju za cilj poticanje razvoja turističke industrije, poboljšanje turističke ponude, povećanje konkurentnosti turističkog sektora te doprinos ekonomskom rastu i zapošljavanju. Ove potpore se obično provode kroz različite programe, poticaje i potpore koje podržavaju različite aspekte turističkog sektora. Programi državne potpore razlikuju se i mogu uključivati akte koji uređuju bespovratna sredstva za neodređeni broj primatelja, bespovratna sredstva koja nisu povezana s određenim projektima ili pojedinačne državne potpore koje nisu vezane uz unaprijed definirani program. Ove subvencije imaju poseban značaj za mala i srednja poduzeća, koja se često suočavaju s izazovima u pristupu potrebnom kapitalu za pokretanje ili unapređenje poslovanja. Omogućujući ulazak novih turističkih poduzeća na tržište, državne subvencije igraju ključnu ulogu u jačanju konkurentnosti unutar turističkog sektora. Važno je napomenuti da se državnim sredstvima smatraju i sredstva iz izvora EU-a kada tijela državne uprave zadržavaju ovlast odlučivanja o njihovoj raspodjeli.³⁶

Državne potpore u turizmu Republike Hrvatske mogu uključivati različite oblike potpora i poticaja koje vlada pruža kako bi potaknula razvoj turizma i povećala konkurentnost hrvatskog turističkog sektora. Ovi oblici potpora mogu uključivati:³⁷

³⁶Marić, Samardžić, i Protrka, "Analiza turističkih pokazatelja i sigurnost u turizmu Republike Hrvatske te mogućnosti jačanja konkurentnosti hrvatskog turizma nakon ulaska u Europsku Uniju", 18.

³⁷ Kušen, Turizam i prostor Klasifikacija turističkih atrakcija, 9.

1. Subvencije i potpore za razvoj turističke infrastrukture: Vlada može dodjeljivati financijske potpore za izgradnju ili modernizaciju turističke infrastrukture poput hotela, kampova, marinama, i slično.
2. Potpore za razvoj turističkih proizvoda i destinacija: financijska podrška može se osigurati za razvoj novih turističkih proizvoda ili unapređenje postojećih destinacija kako bi se privukli novi turistički segmenti ili diverzificirala turistička ponuda.
3. Potpore za turističke manifestacije i događanja: Vlada može financirati organizaciju različitih turističkih događanja, festivala ili manifestacija s ciljem privlačenja većeg broja turista i produženja turističke sezone.
4. Osnivanje turističkih klastera i udruženja: podrška može biti usmjerena prema formiranju turističkih klastera ili udruženja koja promiču suradnju između različitih dionika u turističkom sektoru te jačaju konkurentnost turističke ponude.
5. Obrazovanje i stručno usavršavanje: Vlada može ulagati u programe obrazovanja i stručnog usavršavanja za djelatnike u turističkom sektoru kako bi se osigurala visoka razina kvalitete usluga i konkurentnost na tržištu.
6. Marketinške potpore i promocija: financijska podrška može biti usmjerena prema marketinškim kampanjama i promociji hrvatskog turizma na domaćem i međunarodnom tržištu radi privlačenja većeg broja turista.

Važno je napomenuti da su državne potpore u turizmu podložne promjenama u skladu s promjenama u politici i prioritetima vlade, kao i s uvjetima na tržištu. Također, postoji zakonska regulativa koja uređuje dodjelu državnih potpora kako bi se osigurala transparentnost i spriječila zlouporaba javnih sredstava.

3.3. Analiza državnih potpora za turizam u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2019. – 2022. godine

U sektoru turizma u Republici Hrvatskoj potpore su značajan alat za poticanje razvoja i održivosti. Analizom podataka iz razdoblja od 2019. do 2022. godine, uočava se trend smanjenja dodijeljenih potpora, uz istovremeno očuvanje raznih subvencijskih programa koji su ključni za mnoge tvrtke unutar sektora.

Godine 2019., potpore u sektoru turizma iznosile su 8,9 milijuna kuna, što je značajno smanjenje u odnosu na prethodne godine. Naime, u 2018. godini potpore su iznosile 11,7 milijuna kuna, dok su 2017. godine dosegle čak 15,6 milijuna kuna. Ovo smanjenje ukazuje na postepeno smanjenje financijske podrške sektoru turizma, što se može povezati s promjenama u prioritetima državne politike ili ekonomskim uvjetima. Udio potpora u turizmu u ukupno dodijeljenim potporama na nacionalnoj razini 2019. godine bio je 0,06 %, što je izrazito nizak postotak. Isto tako, udio u ukupno dodijeljenim potporama u sektoru industrije i usluga iznosio je 0,10 %, dok je udio u posebnim sektorima bio 0,18 %. Kada se usporedi s BDP-om, udio potpora turizmu je zanemariv, iznoseći svega 0,002 %. Instrument dodjele potpora u 2019. godini bile su neposredne subvencije kamata, što pokazuje usmjerenost na olakšanje financijskih tereta poduzetnika u turizmu. Program "Poticaj za uspjeh" bio je glavni okvir za dodjelu potpora, a neki od korisnika uključuju tvrtke kao što su Andro International d.o.o., Arte d.o.o., i mnoge druge. Iste godine, dodatno su dodijeljene potpore male vrijednosti u iznosu od 30,4 milijuna kuna, što povećava ukupne potpore za turizam na 39,3 milijuna kuna. Ove potpore dodijelili su Ministarstvo turizma i Hrvatska turistička zajednica, s ciljem daljnjeg poticanja razvoja turizma.³⁸

U 2020. godini potpore su se smanjile na 6,8 milijuna kuna, što predstavlja smanjenje od 23,6% u odnosu na 2019. godinu.³⁹ Sličan obrazac nastavio se i u 2021. godini, s potporama od 6,8 milijuna kuna, što je gotovo identično prethodnoj godini, ali i dalje značajno niže u usporedbi s 2019. Udio potpora u BDP-u ostao je konstantan na 0,002 %.⁴⁰

Godine 2022., potpore su dodatno smanjene na 5,5 milijuna kuna, što je smanjenje od 19,1% u odnosu na prethodnu godinu. Ovaj kontinuirani pad može se tumačiti kao rezultat smanjenja državnog proračuna za turizam ili promjene u strategiji dodjele potpora. Unatoč tome, Ministarstvo turizma i sporta ostalo je glavni davatelj potpora, uz korištenje Programa "Poticaj za uspjeh". Iako su potpore male vrijednosti u 2022. godini iznosile 33,8 milijuna kuna, što je značajno povećanje, ukupne potpore za razvoj turizma iznosile su 39,3 milijuna kuna. To ukazuje na to da i dalje postoji snažna podrška sektoru turizma, unatoč ukupnom smanjenju direktnih potpora.⁴¹

Iz ovih podataka jasno je da, iako se ukupni iznos potpora smanjuje, važnost i uloga potpora u održavanju i razvoju sektora turizma ostaju ključne. Ove potpore omogućuju tvrtkama da

³⁸ Ministarstvo financija, *Godišnja izvješća o državnim potporama 2019.*, 56.

³⁹ Ministarstvo financija, *Godišnja izvješća o državnim potporama 2020.*, 58.

⁴⁰ Ministarstvo financija, *Godišnja izvješća o državnim potporama 2021.*, 61

⁴¹ Ministarstvo financija, *Godišnja izvješća o državnim potporama 2022.*, 55.

prebrode financijske izazove, inoviraju i unaprijede svoje usluge, što je ključno za održivost i konkurentnost hrvatskog turizma na globalnom tržištu.

3.4. Program potpora i učinak na gospodarstvo

Na području Republike Hrvatske postoje razni programi državnih potpora za ulaganja u turizam. Ti programi se često mijenjaju ovisno o promjenama u politici, prioritetima vlade, ali i potrebama turističkog sektora. Neki od programa potpora koji su se mogli provoditi ili su se provodili u prošlosti uključuju: ⁴²

1. Poticaji za razvoj hotela i turističkih objekata: ovi programi mogu uključivati subvencije ili povoljne kredite za izgradnju ili renovaciju hotela, kampova, privatnog smještaja i drugih turističkih objekata.
2. Potpore za ruralni turizam: programi koji potiču razvoj turizma na ruralnim područjima kroz potpore za agroturizam, seoski turizam, obnovu starih seoskih kuća i slično.
3. Poticaji za turističke agencije i turoperatore: ovi programi mogu uključivati subvencije za promociju destinacija, sudjelovanje na sajmovima, razvoj novih turističkih proizvoda i sl.
4. Potpore za održivi razvoj turizma: programi koji potiču investicije i inicijative koje promiču očuvanje okoliša, lokalne zajednice i kulture, kao i smanjenje negativnih utjecaja turizma na okoliš.
5. Potpore za razvoj nautičkog turizma: ovi programi mogu uključivati subvencije za izgradnju marine, poboljšanje nautičke infrastrukture, poticanje charter flota i slično.
6. Potpore za ulaganja u kulturnu baštinu: programi koji podržavaju investicije u obnovu i očuvanje kulturne baštine koja je turistički relevantna, poput starih gradova, dvoraca, muzeja i slično.

Ovi programi potpora često se provode putem Ministarstva turizma, ali i drugih ministarstava, agencija ili lokalnih samouprava. Njihova struktura i opseg mogu se razlikovati ovisno o prioritetima vlade i potrebama turističkog sektora u određenom trenutku. Republika Hrvatska se ističe kao vodeća ekonomija u jugoistočnoj Europi, a turizam ima neposredan utjecaj na njeno gospodarstvo u četiri ključna područja: ugostiteljstvo (uključujući

⁴² Ministarstvo turizma i sporta, op.cit., 24.

hotele i restorane), promet, putničke agencije i trgovinu. Osim neposrednog utjecaja, turizam posredno pokreće gospodarski sustav zemlje i/ili regije te je ključan za razvoj drugih gospodarskih sektora u Republici Hrvatskoj.

Rekordne turističke sezone svake godine postavljaju Hrvatsku na vrh Europe po udjelu turizma u BDP-u. Prema Hrvatskoj narodnoj banci, prihodi od stranih turista u prvoj polovici 2018. godine porasli su za 10 % u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je udio prihoda od turizma u BDP-u iznosio 19,7 %. Turizam je ključan izvor prihoda za Hrvatsku, s prihodima od 16,5 milijuna eura i 90 milijuna noćenja stranih turista u 2017. godini, što predstavlja porast od 14 % i 12 % u odnosu na prethodnu godinu.⁴³

Učinci programa državnih potpora za ulaganja u turizam na gospodarstvo mogu biti značajni i višestruki. Takvi programi mogu doprinijeti gospodarskom razvoju na sljedeći način: ⁴⁴

1. Povećanje investicija: programi potpora potiču investitore na ulaganje u turističke projekte, poput izgradnje hotela, turističkih objekata, infrastrukture i slično. To dovodi do povećanja ukupnih investicija u gospodarstvo, što može potaknuti rast i razvoj drugih sektora povezanih s turizmom, poput građevinarstva, transporta i uslužnih djelatnosti.
2. Povećanje turističke potražnje: investicije u turističku infrastrukturu i ponudu mogu poboljšati kvalitetu turističke ponude, privlačeći veći broj turista. To rezultira povećanim prihodima od turizma, koji se šire kroz gospodarstvo kroz potrošnju na smještaj, hranu, prijevoz, kupovinu suvenira i druge turističke aktivnosti.
3. Stvaranje novih radnih mjesta: razvoj turizma putem programa potpora često rezultira otvaranjem novih radnih mjesta, kako direktno u turističkom sektoru (npr. u hotelima, restoranima, turističkim agencijama), tako i indirektno u povezanim sektorima poput poljoprivrede, trgovine, prijevoza i dr.
4. Diversifikacija ekonomije: razvoj turizma može doprinijeti diversifikaciji gospodarstva, smanjujući ovisnost o drugim sektorima ili izvorima prihoda. Ovo je posebno važno za zemlje koje su ranjive na fluktuacije u drugim sektorima, poput poljoprivrede ili industrije.
5. Promocija regionalnog razvoja: programi potpora mogu biti usmjereni na poticanje turizma u manje razvijenim ili ruralnim područjima, što može doprinijeti ravnomjernijoj regionalnoj raspodjeli ekonomskog rasta i smanjenju regionalnih dispariteta.

⁴³ Rašić, "Sektorske analize turizma", 34.

⁴⁴ Buneta, Državne subvencije i financijska uspješnost poduzeća u Republici Hrvatskoj, 53-60.

6. Povećanje prihoda od poreza: veći turistički promet rezultira većim prihodima od poreza koji se koriste za financiranje javnih usluga i infrastrukture te kao doprinos općem fiskalnom zdravlju.

Ukupno gledano, programi državnih potpora za ulaganja u turizam mogu imati pozitivan učinak na gospodarstvo kroz poticanje rasta, stvaranje radnih mjesta, poboljšanje regionalne ravnoteže i povećanje prihoda od poreza. Ipak, važno je osigurati transparentnost, učinkovito korištenje sredstava te praćenje i evaluaciju učinaka kako bi se osiguralo da takvi programi ostvaruju željene ciljeve.

3.4.1. Primjer državne potpore za ulaganja u turizmu na području Republike Hrvatske

Republika Hrvatska, bogata prirodnim ljepotama, kulturnim blagom i iznimnom gastronomskom ponudom, predstavlja atraktivnu destinaciju za turiste iz cijelog svijeta. Kako bi se dodatno unaprijedila turistička infrastruktura i potaknuo razvoj turizma, hrvatska vlada provodi različite mjere podrške, među kojima su i državne potpore za ulaganja u turizmu. U ovom dijelu prikazat će se primjeri dodjele državnih potpora i njihov utjecaj na razvoj turističke industrije na području Republike Hrvatske. Kroz analizu konkretnih projekata (Projekt izgradnje Hotela Roxanich u Motovunu, Projekt tvrtke Crv d.o.o. za izgradnju i opremanje hotela Garden Hill u Velikoj Gorici i Projekt Union ugostiteljsko turističkog društva d.d. za rekonstrukciju, opremanje i uvođenje dodatnih sadržaja u Hotel Park u Čakovcu) i njihovih rezultata, sagledat će se kako ove potpore doprinose unaprjeđenju turističke ponude, poticanju zapošljavanja te podizanju konkurentnosti hrvatskog turističkog sektora. U fokusu će biti projekti koji su ostvarili značajne rezultate zahvaljujući podršci države, ističući važnost ovakvih inicijativa za ukupan razvoj turizma u Republici Hrvatskoj.

Projekt izgradnje Hotela Roxanich u Motovunu predstavlja značajnu inicijativu koja je imala za cilj unaprijediti turističku ponudu tog područja. Projekt Hotela Roxanich ima dvostruki cilj: unaprijediti turističku ponudu Motovuna i okolnih područja te povećati prihode vinarije Roxanich putem diversifikacije njezine djelatnosti na sektor turizma. Osim toga, projekt je imao pozitivan utjecaj na zapošljavanje i lokalno gospodarstvo.

- Hotel s 4 zvjezdice i povezanost s vinarijom: hotel je planiran kao "vinski hotel" koji bi bio povezan s vinarijom Roxanich istog vlasnika. Osim standardnih usluga hotela

visoke kvalitete, hotel bi također pružao posebne eno-gastronomske usluge, usredotočene na proizvodnju kvalitetnih vina vinarije Roxanich.

- Izgradnja i kapaciteti: projektom je planirana izgradnja 28 soba i 4 apartmana, pružajući smještaj za goste s višim platežnim mogućnostima. S obzirom na nedostatak kvalitetnog smještaja u Motovunu i širem području, hotel je odgovorio na potrebe turističkog tržišta.
- Povećanje konkurentnosti: izgradnjom hotela Roxanich, povećana je konkurentnost na tržištu, stvarajući preduvjete za povećanje prodaje i ukupnog prihoda vinarije Roxanich putem proširenja njezine djelatnosti na turizam.
- Nova radna mjesta: projekt je rezultirao otvaranjem 23 nova radna mjesta, što je doprinijelo smanjenju nezaposlenosti i podizanju kvalitete turističke ponude u Motovunu.
- Državna potpora: ukupna vrijednost projekta iznosila je 48.030.633,11 kuna, od čega je dio sredstava osiguran kroz EU fondove i državne potpore u iznosu od 9.644.124,59 kuna.

Projekt tvrtke Crv d.o.o. za izgradnju i opremanje hotela Garden Hill u Velikoj Gorici predstavlja značajnu investiciju koja će donijeti različite koristi.

- Cilj projekta: glavni cilj projekta bio je izgradnja hotela s 4 zvjezdice u Velikoj Gorici, čime bi tvrtka proširila svoj portfelj poslovanja. Ovaj hotel je prvi objekt u vlasništvu tvrtke na lokaciji, a trebao bi doprinijeti povećanju smještajnih kapaciteta za 45 jedinica i 85 ležajeva.
- Dodatni sadržaji: Hotel Garden Hill je opremljen dodatnim sadržajima poput poslovnog centra, dvorana za sastanke i wellness centra, što omogućava stjecanje posebnih standarda hotela i diferencijaciju na tržištu.
- Utjecaj na poslovanje: projekt je omogućio rješavanje problema sezonske prirode dosadašnjeg poslovanja tvrtke, povećanje popunjenosti smještajnih kapaciteta te generiranje značajnog povećanja prihoda od prodaje u turizmu.
- Ekonomski učinci: otvaranje 20 novih radnih mjesta do 2021. godine, što pridonosi zapošljavanju lokalne zajednice. Također, očekuje se povećanje prihoda od prodaje za 7.394.557,00 HRK u istom razdoblju.
- Projekt izgradnje hotela Garden Hill predstavlja značajnu investiciju koja će osigurati rast i razvoj tvrtke Crv d.o.o. kroz proširenje poslovanja, stvaranje novih radnih mjesta te doprinos lokalnoj ekonomiji. Dodatno, ovaj projekt će obogatiti turističku ponudu Velike Gorice i pridonijeti razvoju turizma u regiji.

- Projekt izgradnje hotela postaje ključna poveznica između Velike Gorice i međunarodne zračne luke, pridonoseći značajnom povećanju broja turista u tom području.
- Državna potpora: ukupna vrijednost projekta iznosi 31.867.635,63 kuna, od čega je točno 9.988.707,00 kuna dodijeljeno u obliku bespovratnih sredstava.

Projekt Union ugostiteljsko turističkog društva d.d. za rekonstrukciju, opremanje i uvođenje dodatnih sadržaja u Hotel Park u Čakovcu

- Cilj projekta: unaprijediti lokalnu turističku infrastrukturu kako bi se potaknuo razvoj malih i srednjih poduzeća (MSP-ova), podigla konkurentnost u turizmu, produljila turistička sezona te unaprijedio turistički potencijal destinacije.
- Rekonstrukcija i opremanje hotela: glavna svrha projekta bila je rekonstrukcija i opremanje postojećeg Hotela Park u Čakovcu. Nakon završetka investicije, hotel je ispunio minimalne uvjete za kategorizaciju s 3 zvjezdice.
- Dodatni sadržaji: investicijom su ostvareni i dodatni sadržaji koji nisu obvezni prema važećim propisima, ali doprinose produljenju turističke sezone i atraktivnosti ponude u Čakovcu.
- Povećanje kvalitete smještajnih kapaciteta: provedbom projekta povećana je kvaliteta smještajnih kapaciteta, što bi trebalo rezultirati povećanjem broja zvjezdica hotela Park. To će dodatno privući goste i povećati popunjenost smještajnih kapaciteta.
- Ekonomski učinci: očekuje se otvaranje 6 novih radnih mjesta te ukupno povećanje prihoda od prodaje za 6.040.027,00 HRK do 2021. godine. Ovi rezultati će doprinijeti ekonomskom razvoju Čakovca i šire regije.
- Projekt rekonstrukcije i opremanja Hotela Park u Čakovcu ima za cilj poboljšati turističku ponudu destinacije, potaknuti ekonomski razvoj i stvoriti nova radna mjesta. Kroz dodatne sadržaje i poboljšanje kvalitete usluga, očekuje se povećanje prihoda od turizma i produljenje turističke sezone, što će imati pozitivan utjecaj na cjelokupnu regiju
- Državna potpora: ukupne vrijednosti 8,2 milijuna kuna, sufinancira iz Europskog fonda za regionalni razvoj u iznosu 1,9 milijuna kuna.⁴⁵

⁴⁵ Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, 150 uspješnih poduzetničkih projekata, 83-95.

Zaključno, Republika Hrvatska se aktivno angažira u unapređenju svoje turističke infrastrukture kroz dodjelu državnih potpora, što značajno doprinosi razvoju turizma i ekonomskom napretku. Analizirani projekti, poput izgradnje Hotela Roxanich u Motovunu, Hotela Garden Hill u Velikoj Gorici i rekonstrukcije Hotela Park u Čakovcu, pokazuju konkretne rezultate ovih inicijativa. Izgradnja Hotela Roxanich u Motovunu ne samo da je unaprijedila turističku ponudu tog područja, već je i diversificirala djelatnosti vinarije Roxanich te stvorila 23 nova radna mjesta. Sličan pozitivan utjecaj zabilježen je i kod Hotela Garden Hill u Velikoj Gorici, koji je pridonio lokalnoj ekonomiji i tržištu rada s otvaranjem 20 novih radnih mjesta te povećanjem turističkog kapaciteta i prihoda. Projekt rekonstrukcije Hotela Park u Čakovcu, s druge strane, naglašava važnost poboljšanja kvalitete smještajnih kapaciteta i dodatnih sadržaja, što će rezultirati produljenjem turističke sezone i stvaranjem novih radnih mjesta. Ovi primjeri jasno ukazuju na to kako državne potpore mogu biti ključne za realizaciju projekata koji značajno poboljšavaju turističku ponudu i konkurentnost Hrvatske kao turističke destinacije. Državne potpore i ulaganja u turizam ne samo da potiču ekonomski rast, već i povećavaju zapošljavanje te podižu kvalitetu života lokalnog stanovništva. Stoga, kontinuirana podrška države u ovakvim projektima predstavlja važan aspekt razvoja i održivosti hrvatskog turizma.

Zaključak

Turizam u Republici Hrvatskoj predstavlja vitalni sektor koji ima jednu od ključnih uloga u gospodarskom i društvenom razvoju zemlje. Kroz povijest, razvoj turizma prolazio je kroz različite faze, obilježene povijesnim događajima i promjenama u ekonomskom i društvenom kontekstu. Danas, turizam ostaje važan pokretač ekonomije, potaknut prirodnim bogatstvima i kulturnom baštinom Hrvatske. Državne potpore imaju potencijal biti snažan instrument za poticanje razvoja turizma u Republici Hrvatskoj. Stoga je ključno osigurati da se koriste na transparentan i odgovoran način kako bi se ostvarili dugoročni ciljevi održivog i ravnomjernog razvoja turizma u zemlji.

Cilj ovog istraživanja bio je analizirati ulogu državnih potpora u razvoju turizma u Republici Hrvatskoj. Kroz analizu zakonodavnog okvira, politika i konkretne primjere investicija potaknutih državnim potporama, državne potpore imaju ključnu ulogu u poticanju ulaganja i unaprjeđenju turizma. Državna potpora u Republici Hrvatskoj ima za cilj poticanje gospodarske aktivnosti, sektora ili tvrtki. Ona predstavlja značajnu alokaciju državnih sredstava ili potencijalno smanjenje prihoda, što može utjecati na državne rashode ili tokove prihoda. Korisnici državnih potpora mogu biti pravne i fizičke osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost i sudjeluju u prometu roba i usluga. Potpore mogu imati višestruki učinak na gospodarstvo, uključujući povećanje investicija, turističke potražnje, stvaranje novih radnih mjesta, diversifikaciju ekonomije, promociju regionalnog razvoja te povećanje prihoda od poreza. Međutim, važno je osigurati da se ove potpore dodjeljuju u skladu s jasnim ciljevima i transparentnim kriterijima kako bi se spriječila zlouporaba i osigurala njihova učinkovita distribucija. Dobri primjeri državnih potpora za ulaganja u turizam uključuju izgradnju hotela Roxanich u Motovunu, hotela Garden Hill u Velikoj Gorici te rekonstrukciju i opremanje hotela Park u Čakovcu. Ovi projekti imali su za cilj unaprijediti turističku ponudu, povećati konkurentnost turističkog sektora, stvoriti nova radna mjesta te potaknuti ekonomski razvoj u njihovim regijama. Državna potpora u obliku bespovratnih sredstava ili povoljnih kredita doprinijela realizaciji tih projekata i ostvarenju njihovih ciljeva.

Kroz ovaj rad, istaknuta je važnost daljnjeg praćenja i evaluacije politika državnih potpora u turizmu te potrebu za kontinuiranim prilagođavanjem tih politika kako bi se osiguralo održivi razvoj turizma u Republici Hrvatskoj. U konačnici, cilj je postići ravnotežu između poticanja investicija i očuvanja prirodnih i kulturnih resursa, osiguravajući dugoročnu održivost turističkog sektora.

Bibliografija

- Bartoluci, Mato, i Čavlek Nevenka. Turizam i sport- razvojni aspekt. Zagreb: Školska knjiga, 2007.
- Bartoluci, Mato, i Čavlek Nevenka. Turizam - ekonomske osnove i organizacijski sustav. Zagreb: Školska knjiga, 2011.
- Bartoluci, Mato, i Budimski Vanja. "Upravljanje poduzetničkim projektima u turizmu Republike Hrvatske." *Acta turistica* 22, br. 2 (2010): 179-200.
- Blažević, Branko. Turizam u gospodarskom sustavu. Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment, 2007.
- Buneta, Anđelka. Državne subvencije i financijska uspješnost poduzeća u Republici Hrvatskoj. Doktorski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet u Rijeci, 2020.
- Cerovac, Mladen. Državne potpore u Europskoj Uniji. Zagreb: MATE d.o.o., 2010.
- Čorak, Sanda i Marušić Zrinka. Turizam i sigurnost: stavovi turista o razini osobne sigurnosti u Hrvatskoj, prezentacija s Okruglog stola Terorizam i turističko novinarstvo. Marko Polo, 2015.
- Čović, Kristijan. Kvantitativna analiza konkurentnosti hrvatskog turizma u kontekstu članstva u Europskoj uniji. Doktorska disertacija. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2024.
- Državni zavod za statistiku. *Turistički ljetopis Republike Hrvatske*. Zagreb: Državni zavod za statistiku. <https://podaci.dzs.hr/hr/> (pristupljeno 25.lipnja 2024.)
- Galičić, Vlado, i Laškarin Marina. Principi i praksa turizma i hotelijerstva. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2015. <https://repository.ftm.uniri.hr/islandora/object/ftm%3A1743> (pristupljeno 8.svibnja 2024.)
- Keča, Ksenija. Turistička politika Europske unije [materijali s predavanja]. Zagreb: Libertas međunarodno sveučilište, 2016.
- Kesner-Škreb, Marina, Ivana Pleše i Mia Mikić. "Državne potpore poduzećima u Hrvatskoj 2001. godine." *Financijska teorija i praksa* 27, br. 3 (2003): 287-330.
- Kušen, Eduard. "A system of tourism attractions." *Tourism: An International Interdisciplinary Journal* 58, br. 4 (2001): 409-24.
- Kušen, Eduard. "Turizam i prostor Klasifikacija turističkih atrakcija." *Prostor* 9, br. 1(21) (2001): 1-12.

- Mandura, Anita. Uloga i važnost turizma u gospodarstvu Republike Hrvatske. Završni rad. Požega: Veleučilište u Požegi, 2018.
- Marić, Kristijan, Blaženka Samardžić, i Nikola Protrka. "Analiza turističkih pokazatelja i sigurnost u turizmu Republike Hrvatske te mogućnosti jačanja konkurentnosti hrvatskog turizma nakon ulaska u Europsku Uniju". *Obrazovanje za poduzetništvo* 7, br. 1 (2017):301-18.
- Mičetić Fabić, Morena. Uloga lokalne samouprave u planiranju i promicanju održivog razvoja turističke destinacije. Doktorski rad. Rijeka: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Rijeka, 2017.
- Ministarstvo financija. *Godišnja izvješća o državnim potporama 2019.* <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/koncesije-dp/izvjescja//Godisnje%20izvjescje%20o%20drzavnim%20potporama%202019.pdf> (pristupljeno 27. svibnja 2024.)
- Ministarstvo financija. *Godišnja izvješća o državnim potporama 2020.* <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/koncesije-dp/izvjescja//Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20dr%C5%BEavnim%20potporama%202020.pdf> (pristupljeno 27. svibnja 2024.)
- Ministarstvo financija. *Godišnja izvješća o državnim potporama 2021.* <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/koncesije-dp/izvjescja//Godisnje%20izvjescje%20o%20drzavnim%20potporama%202021.pdf> (pristupljeno 27. svibnja 2024.)
- Ministarstvo financija. *Godišnja izvješća o državnim potporama 2022.* https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2023-11-30/172401/IZVJ_POTPORE_2022.pdf (pristupljeno 27. svibnja 2024.)
- Ministarstvo turizma i sporta. Provedbeni program Ministarstva turizma i sporta za razdoblje 2021. -2024. https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/10/PROVEDBENI-PROGRAM-HAMAG-BICRO_finalno_14_10_2021.docx.pdf (pristupljeno 2.svibnja 2024.)
- Ministarstvo turizma i sporta. Program dodjele državnih potpora za ulaganja u sektoru turizma, 2022. https://mints.gov.hr/UserDocsImages/2022_sustainable/220727_program_dodjele_potpora.pdf (pristupljeno 2.svibnja 2024.)
- Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine.* Narodne novine br. 2/23. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno 2.svibnja 2024.)

- Pijuk, Mia. Državne potpore. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, 2024.
- Pirjevec, Boris. Ekonomska obilježja turizma. Zagreb: Golden marketing, 1998.
- Pirjevec, Boris. Počela turizma. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2002.
- Pirjevec, Boris. Turizam - jučer, danas. Karlovac: Veleučilište u Karlovcu, 2008.
- Rašić, Ivana. Ekonomski institut Zagreb. Sektorske analize 2023.
https://www.eizg.hr/UserDocsImages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/sa_turizam_23.pdf?vel=1728353 (pristupljeno 8.svibnja 2024.)
- Rogić, Marko. Kako dobiti sredstva EU fondova u turizmu? *Poslovni turizam*.
<https://www.poslovniturizam.com/mice-magazin/savjeti/kako-dobiti-sredstva-eu-fondova-u-turizmu/1606/> (pristupljeno 4.svibnja 2024.)
- Samardžić, Branislav. Analiza turističkih pokazatelja Republike Hrvatske i mogućnosti jačanja konkurentnosti Hrvatskog turizma. Stručni specijalistički diplomski rad. Zagreb: Libertas međunarodno sveučilište, 2016.
- Zakon o državnim potporama*. Narodne novine, 2014, br. 47/14. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_04_47_873.html (pristupljeno 25.lipnja 2024).
- Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o državnim potporama*. Narodne novine, 2017, br. 69/17. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_07_69_1609.html (pristupljeno 25.lipnja 2024).

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Prikaz dolazaka stranih turista u Republiku Hrvatsku u periodu 2008. – 2015.	7
Tablica 2. Prikaz ukupnih dolazaka i noćenja stranih turista u Republici Hrvatskoj	8
Tablica 3. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista – mjesečno	9
Tablica 4. Intervencijska logika	12